

עלון דברי חיים לחג הפסח

ושואלים המפרשים לצורך מה הביא הקב"ה מכת דם וצפרדע על המצריים, הרי גלוי וידוע לפני שהחרטמים יכולים גם הם לעשות מכות כאלו, ורק בכינים יודו ש"אצבע אלקים היא", א"כ לכאורה יותר טוב היה להתחיל במכת כנים?

ומתריצים שידע הקב"ה שיבואו כל מיני "חכמים" ויגידו שזה לא חכמה שהמצריים נכנעו בגלל המכות, שהם עם חסרי השכלה, ולהם הראה הקב"ה "תעלול קטן" ונכנעו מפני כן. וכדי שלא יוכלו לומר דברי שטות כאלו, הביא הקב"ה מכות כאלו שיכולו המצרים לעשות כמותן כדי ללמדנו שהמצריים היו המשכילים היותר גדולים! והם יכלו לייצר צפרדעים [מה ששום מדען בימינו לא יודע לייצר...], וכן ידעו לעשות דם ממים [מה שהיום אף אחד לא מתחיל לדעת...], ולהם הראה הקב"ה את היד הגדולה והחזקה והם הרכינו ראש ואמרו "אצבע אלקים היא".

מפרשים

"אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנאמר "למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך" "ימי חיך" הימים "כל ימי חיך" הלילות וחכמים אומרים "ימי חיך" העולם הזה, "כל ימי חיך" להביא לימות המשיח"

המחלוקת בין רבי אלעזר בין עזריה לחכמים היא על הזכרת יציאת מצרים בלילות כל השנה, ולפ"ז צ"ב מדוע נכנסה משנה זו בהגדה של פסח, וכי יש מישהו שסובר שבלייל הסדר אין מצוה לספר ביציאת מצרים, הרי כתוב מפורש "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר"?

וביאר הרב יוסף שלום אלישיב שליט"א דהנה מהות ההגדה היא ללמדנו שהקב"ה הוא המנהיג והמנהל את העולם.

ועל זה מביא בעל ההגדה את דברי רבי אלעזר בן עזריה, ומדוע? ביבמות ט"ז מסופר שפעם הלכו ר"ע, ראב"ע ורבי יהושע בן חנניא לבקר את רבי דוסא בן הרכינס, הלכו ועמדו על פתחו, נכנסה שפחתו אמרה לו רבי חכמי ישראל באין אצלך אמר לה יכנסו ונכנסו, תפסו לרבי יהושע והושיבו על מטה של זהב, אמר לו ר' יהושע לר' דוסא "רבי, אמור לתלמידך אחר וישב", אמר לו "מי הוא? ראב"ע", אמר "יש לו בן לעזריה חבירונו?" קרא עליו המקרא הזה "נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם", תפסו והושיבו על מטה של זהב. ממשיך ר' יהושע ואומר רבי, אמור לתלמידך אחר וישב, אמר לו ומי הוא? עקיבא בן יוסף, אמר לו אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו? שב בני שב כמותך ירבו בישראל.

וכבר עמדו המפרשים מדוע דווקא לרבי עקיבא אמר "כמותך ירבו בישראל", וכי כמו ראב"ע לא טוב שירבו? והביאור הוא דראב"ע היה דור עשירי לעזרא הסופר, וממילא כל א' שהיו אומרים לו "נו, תהיה כמו ראב"ע" היה טוען מה אני? כיצד יתכן? הרי לי לא היה סבא גדול כעזרא הסופר, אבי היה בן אדם רגיל מן השורה!

לכן אמר רבי דוסא בן הרכינס שעל ראב"ע א"א לומר "ירבו כמותך בישראל" כי מה לעשות, הרי לא לכולם יש יחוס. אבל לרבי עקיבא איזה יחוס היה לו? אביו היה גר, א"כ "כמותך ירבו בישראל" שרבי עקיבא יראה לכולם שמי שלומד יודע, ומי שלא לומד לא יודע, אין פרוטקציה! וזהו שאומר כאן ראב"ע "הרי אני" בא ואומר לך מי אני, דבר ראשון אני בן של קדושים שכן הסבא שלי היה עזרא הסופר שעליו אמרו חז"ל "ראוי היה עזרא שתנתן תורה על ידו לישראל אלמלא קדמו משה".

יש להקשות מדוע תיקנו חכמים דווקא ארבע כוסות של יין, והרי העיקר שיהיה מספר ארבע – כנגד ד' לשונות של גאולה, וא"כ יכלו חז"ל לתקן שיאכלו ד' אגוזים וכדומה, ואז ישאלו הכל מה נשתנה ונשיב להם דהוי כנגד ד' לשונות של גאולה?

ברם, ד' לשונות של גאולה אינו סתם מספר בעלמא ואין זו סתם כפילות של לשונות, אלא אלו ד' סוגים שונים של הצלה שכ"א גדול מחבירו, מקודם יש "והוצאתי" ואח"כ "והצלתי" ובזו יש תוספת שמחה, ואח"כ "וגאלתי" שיש בה תוספת שמחה על שהקב"ה הרחיק אותנו מהם, ואח"כ "וגאלתי" שיש בה תוספת שמחה על שזכינו שהקב"ה לקח אותנו לעם.

לאור זאת, נבין מדוע תיקנו דווקא ד' כוסות של יין ולא אכילת ד' פירות וכדומה, כי באכילת פירות הרי האדם נהנה מאכילת האגוז הראשון יותר מאכילת האגוז השני, שהרי בראשון טעם טעם חדש, משא"כ בשני ובשלישי, וברביעי כבר כמעט ואינו רוצה לאכול כלל... ו

לעומת זאת ביין, מי שמרבה לשתות יודע כי "יין ישמח לבב אנוש" ורביבי היין מוסיף שמחה, מעט שמחה בכוס הראשון, יותר שמחה בכוס שני וכן כל כוס מגבירה את שמחת השותה, והרי זה בדיוק כד' לשונות של גאולה שכל א' מהם מוסיפה שמחה לעם שיצא מעבדות מצרים לחירות עולם.

רב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל

"לשנה הבאה בארעא דישראל"

הנה כל שנה ביום הכיפורים אנו מתוודים "על חטא שחטאנו לפניך..." ומבטיחים אנו שבשנה הבאה לא נחזור שוב על חטאים אלו, אלא שבהגיע יום כיפור הבא מתברר ששוב חטאנו והמלאכים אומרים "מעתה כשיאמרו שלא יחטאו עוד – לא נתן להאמין להם..."

אמנם עונים על טענה זו עם ישראל שגם אנו מתפללים כל שנה בסוף תפילת נעילה וכן בליל הסדר "לשנה הבאה בירושלים" ומאמינים שכך יקרה, למרות שעדיין אנו נמצאים בגלות...אנו ממשיכים להאמין בו שאכן השנה יגאל אותנו ואם כך, תאמינו לנו גם אתם...

ועל זה נאמר "יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך" דהיינו כפי שאנו מצפים ומיחלים לגאולתנו ואיננו מתייאשים הימנה – כך גם אתה, רבוננו של עולם, אל תסר חסדך מעמנו.

בעל הייטב לב

"הלילה הזה כולנו מסובין"

יש לבאר מילים אלו בדרך רמז "מה נשתנה הלילה הזה" – לילה הכוונה גלות, וכוונת השאלה היא דמה נשתנה גלות זו משאר הגלויות דשאר הגלויות היו יותר קצרות גלות מצרים 210 שנה, גלות בבל 70 שנה וכדו', ולמה הגלות שבה נמצאים היום ארוך הוא עד מאד, כבר למעלה מאלפים שנה, וסופו אינו נראה באופק?

ועל זה באה התשובה "שבכל הלילות אנו אוכלים בין יושבין ובין מסובין הלילה הזה כלנו מסובין" – כולנו כביכול עשויין מ"סובין", והמיוחדות של סובין היא שאין חלקיו נדבקים א' לשני דמטעם זה מותר ללוש סובין בשבת [ולא כמו עיסה], ולכן כיון שכולנו עשויין מסובין ואיננו מאוחדים האחד עם חבירו, לכן הלילה הזה ארוך כ"כ ולא רואים את סופה של הגלות...

הרב אונסדופר

"במצרים מה הוא אומר ויאמרו החטמים אל פרעה אצבע אלהים היא"

דבר שני הנני עשיר גדול, וכמו שהגמ' מספרת שהיה נותן למעשר בהמה 12000 בהמות זאת אומרת שנולדו לו 120000 בהמות מדי שנה!

דבר שלישי כשהורידו את רבן גמליאל מהנשיאות, לקחו כמחליף את ראב"ע שהיה רק בחור בן 18.

ולא עוד, אומר ראב"ע אלא "הרי אני כבן שבעים שנה" הרי שגם מן השמים הסכימו על המינוי שלי, ולכן הקב"ה עשה לי נס שזקני ילבין כדי שאראה כמבגר!

ולמרות הכל – "לא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות" עם כל זה שאני כה גדול לא זכית!

"עד שדרשה בן זומא" – ומי היה בן זומא?

בסנהדרין מבואר שבן זומא היה רק יושב לפני החכמים, ולא היה רבי כי לא זכה ליהסמך, ולכן קראו לו בן זומא על שם אביו, וממנו כן קיבלו דבריו.

אומר ראב"ע שמכאן עלינו ללמוד שהקב"ה הוא זה שמנהל את העולם, הצלחת האדם אינה תלויה בקשרים שיש לו וביחוס המשפחתי שלו, הכל תלוי ברצון הקב"ה!

הרב יוסף שלום אלישיב שליט"א

"רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם וכו' אף אתה אומר לו בעבור זה עשה לי בצאתי ממצרים אילו היה שם לא היה נגאל" וצ"ב במשא ומתן שבין הרשע לאביו?

ונראה דשאלת הבן הרשע היא כך שאומר מה לכם כל העבודה בכל מצוה ומצוה, דהנה קודם הפסח עוסקים במירוק וצחצוח הבית ולבדוק בכל פינה אחר כל פירור חמץ כדי לבערו מן העולם, והרי מן התורה מספיק בביטול, וא"כ "מה העבודה הזאת לכם" די היה להסתפק במה שצוית תורה ולא להחמיר בכל החומרות שקיימות?

ועל זה משיבים לרשע "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" וכדאיתא בספרים דע"י שישראל הוסיפו גדרים וסייגים לכל מצוה ומצוה ממצות ה' כמו מצות שבת שהוסיפו מחול על הקודש, בזכות זה זכו ישראל לצאת ממצרים קודם הזמן.

אמנם הבן הרשע שאינו רוצה להדר בהידורים וחומרות, אז "אילו היה שם לא היה נגאל" והיה נשאר בעבדות עד סוף ה400 שנה כפי הזמן אשר נקבע מראש...

האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זיע"א

"והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו מידם" הנה שנות דור הם בין עשרים לארבעים שנה. וא"כ צ"ב איך אפשר לומר "שבכל דור ודור עמדו עלינו לכלותנו" הרי לא בכל הדורות חשים אנו כי עומדים אנו לכלותנו, וכי לא היו פעם 40 שנה של שקט, וכפי שמצינו בפס' "ותשקט הארץ ארבעים שנה"?

אלא, שאף שהיו זמנים שלא היה נראה לנו שרוצים לכלותנו – האמת היא שלא תמיד אנחנו יודעים מה שהם רוצים. כי מצידם תמיד רוצים לכלותנו, והקב"ה מפר עצתם, רק שלפעמים אנו זוכים לראות זאת בעינינו כמו שהיה בזמן פרעה והמן, אבל ברוב הפעמים הקב"ה מצילנו מידם אף מבלי שנדע זאת!

והראייה היא "צא ולמד" עליך ללמוד היטב מה עם לבן הארמי, שהרי בעצם מבחינת יעקב אבינו עשרים השנים שהיה אצל לבן היו שנים טובות עבורו, שכן בזמן זה נולדו לו רוב ילדיו וגם התעשר עושר גדול.

לזאת מגלה לנו בעל ההגדה שהאמת היא "שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן ביקש לעקור את הכל"!

והיכן רואים שלבן ביקש לעקור את הכל?

בשעה שיעקב ובניו ברחו מבית לבן כתוב שלבן רדף אחריהם להרגם, אלא שבדרך נגלה אליו הקב"ה והזהירו לבל יעשה כל רע ליעקב, ואם לא היה הקב"ה נגלה אליו, היה לבן ח"ו משמיד את כולם.

ומתוך האור

"בכל דור ודור חייב אדם לקראת את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" וצ"ב דהוי כפל לשון שהרי כבר אמר "שלא את אבותינו בלבד גאל הקב"ה אלא אף אותנו גאל עמהם", ומה צריך לחזור עוד הפעם?

איתא בחז"ל שבשעה שעמדו ישראל על הים ראתה שפחה מה שאפ' יחזקאל בן בוזי לא ראה שכן הגיעו אז לדרגות עצמות, ולכל זה הגיעו רק אחר ו' ימים, שכן עד ליציאת מצרים היו משוקעים במ"ט שערי טומאה, ומיציאת מצרים עד שביעי של פסח הרי ו' יום.

ומזה נמשך החיוב על כל אדם להשתדל בימי הפסח לעלות שיזכה ג"כ להשגות גדולות כמו שישראל זכו אז במדריגות גבוהות, וזהו שאמר "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו" להשתדל בעצמו לעלות מעלה מעלה בקודש "כאילו הוא יצא ממצרים" שזכה אז למדריגות גבוהות מאד.

הרב יצחק ווייס זצ"ל

שאלו את רבי מאיר מפרעמישלאן זיע"א למה אנו שמים על שולחן הסדר מרור זכר לשעבוד, חרוסת זכר לטיט, מצה זכר ללחם עוני, ואין אנו עושים כל זכר לרכוש הגדול שהוציא עמנו ממצרים?

והשיב רבי מאיר, בצדק אנו עושים זכר למרור ולשעבוד שכן מהם נותר לנו גם כיום זכר, ואין אנו עושים זכר לרכוש הגדול, שכן ממנו לא נותר לנו זכר...

רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א

"אחד מי יודע"

פעם שאל א' את האדמו"ר מהרי"ד מבעלזא מדוע אומרים דווקא בליל הסדר פזמון "אחד מי יודע", הלא דברים אלה צריך היה להגיד בכל יום?

והשבי דהנה עשיר אינו מגלה לעולם את גודל רכושו, רק כאשר שותה הוא לשכרה, הוא מתחיל לגלות ולמנות את אשר יש לו.

כך גם אנחנו, בדרך כלל אין יהדי שותה משקאות חריפים, שהרי בשבת שותה יין רק כדי לצאת י"ח קידוש, וגם בפורים אפשר לקיים את מצות "עד דלא ידע" על ידי שינה, ורק בליל הסדר בו חייב כל אדם מישראל לשתות ד' כוסות, אנו שותים למעלה מהרגיל, ולכן אנו מתחילים לגלות כמו אותו עשיר את האוצרות שיש לנו שהם "אחד אלוקינו, שני לוחות הברית וכו'".

אדמו"ר בעלזא

סיפור השבוע

"אף אתה הקהה את שיניו"

יום א' הגיע אל הרוגאצובר יהודי בעל גאווה ורצה לעשות עליו רושם שהוא יודע ללמוד. התחיל אותו "חכם" לשאול את הרב כל מיני חקירות טפשיות.

אמר לו הרב גם אני רוצה לחקור, כשעושים קנין משיכה בבהמה ונותנים מכה לבהמה כדי שתרוץ, מדוע היא רצה, האם בגלל שהיא מפחדת לקבל עוד מכה, או בגלל שכשהיא מתרחקת אינה רואה את המקל ממרחק של 2 מטר?

הביט עליו אותו יהודי בתמיהה ואמר סליחה כבוד הרב, אבל שאלה זו צריך להפנות לעגלון, האם אני עגלון! תמה האיש.

ענה לו הרב "וכי שאלתי אותך בתור עגלון? שאלתי אותך בתור בהמה...".

פסח כשר ושמח!

יוצא לאור לע"נ הרב אהרן סלחא בן רחל ז"ל. ת.נ.צ.ב.ה.

לכל ענייני העלון נא לפנות לטל' 0033-6.62.80.62.95

לקבלת הגליון באימייל נא לשלוח אימייל ל-

kossover@gmail.co

